

**KONSTITUTSIYAVIY KAFOLATLAR BUGUN VA ERTANGI
KUNNING ENG ASOSIY YURIDIK MANBASI**

Amirkulova Ra'nogul Ixtiyor kizi

TDYU magistratura talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada konstitutsiya demokratik islohotlar asosi hamda yangilangan konstitutsiya Yangi O'zbekistonning huquqiy poydevori ekanligi yoritilgan bo'lib aholining ehtiyoj, manfaat va maqsadidan kelib chiqib amalga oshirilgan va amalga oshirilayotgan islohotlarning natijasi yaqqol o'z isbotini topgan.

Kalit so'zlar: Demokratiya, erkinlik, renessans, samarali boshqaruv, xalqchil hokimiyat.

Abstract: This article highlights that the constitution is the foundation of democratic reforms, and the updated constitution is the legal foundation of New Uzbekistan; the results of the reforms implemented based on the needs, interests, and goals of the population are clearly proven.

Keywords: Democracy, freedom, renaissance, effective governance, people's power

Аннотация: В данной статье освещается, что конституция является основой демократических реформ, а обновленная конституция - правовым фундаментом Нового Узбекистана, и результаты проводимых реформ, основанных на потребностях, интересах и целях населения, наглядно продемонстрированы.

Ключевые слова: Демократия, свобода, ренессанс, эффективное управление, народная власть.

Zamonaviy demokratik davlat qurish jarayonida davlat hokimiyati tizimini takomillashtirish, uning faoliyatini xalq manfaatlariga yo'naltirish va hokimiyatlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, yangi tahrirdagi Konstitutsiya davlat hokimiyati organlarining huquqiy maqomi, vakolatlari va o'zaro munosabatlarini qayta ko'rib chiqish orqali mamlakatda samarali va xalqchil boshqaruv tizimini shakllantirishga qaratildi. Konstitutsiyaviy yangilanishlar natijasida davlat hokimiyatining barcha tarmoqlari -qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyati faoliyatida inson huquqlari, ochiqlik, mas'uliyat va hisobdorlik tamoyillari yanada kuchaytirildi.

Shu bilan birga, konstitutsiyaviy islohotlar davlat hokimiyati tizimini faqat institusional jihatdan emas, balki mazmunan ham yangilashga xizmat qildi. Ilgarigi markazlashgan boshqaruv modeli o'rniga xalq manfaatlariga xizmat qiluvchi, jamoatchilik nazoratiga ochiq va huquq ustuvorligiga asoslangan davlat boshqaruvi konsepsiyasi shakllantirildi. Bu jarayonda Oliy Majlisning parlament nazorati sohasidagi vakolatlari kengaytirildi, Prezident institutining konstitutsiyaviy mas'uliyati kuchaytirildi, Vazirlar Mahkamasi faoliyatida ijtimoiy samaradorlik mezonlari ustuvor ahamiyat kasb etdi. Shuningdek, mahalliy hokimliklar va huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati ham demokratik tamoyillar asosida qayta takomillashtirildi. Mazkur o'zgarishlar davlat hokimiyati tizimining inson manfaatlariga xizmat qiluvchi zamonaviy konstitutsiyaviy modelini shakllantirishga qaratilgani bilan ahamiyatlidir. Aynan shuning uchun, ushbu paragrafda 2023-yilgi Konstitutsiyaning davlat hokimiyati tizimiga ta'siri bo'lgan turli ko'rinishdagi ta'sirini ko'rib chiqamiz. Bu zamonaviy demokratik davlat qurish jarayonida davlat hokimiyati tizimini takomillashtirish, uning faoliyatini xalq manfaatlariga yo'naltirish va hokimiyatlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, yangi tahrirdagi Konstitutsiya davlat hokimiyati organlarining huquqiy maqomi, vakolatlari va o'zaro munosabatlarini qayta ko'rib chiqish orqali mamlakatda samarali va xalqchil boshqaruv tizimini shakllantirishga qaratildi. Konstitutsiyaviy yangilanishlar natijasida davlat hokimiyatining barcha tarmoqlari-qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi

va sud hokimiyati faoliyatida inson huquqlari, ochiqlik, mas'uliyat va hisobdorlik tamoyillari yanada kuchaytirildi.

Bu yo'nalishda O'zbekiston Respublikasining Oliy Majlis faoliyatini tahlil qilish maqsadga muvofiq. Konstitutsiyaviy islohotlar natijasida Oliy Majlisning davlat hokimiyati tizimidagi siyosiy-huquqiy maqomi yanada mustahkamlandi. Ilgari amaliyotda parlament asosan qonun qabul qiluvchi institut sifatida namoyon bo'lgan bo'lsa, yangi konstitutsiyaviy yondashuv uni davlat boshqaruvida ta'sirchan siyosiy institut sifatida shakllantirishga qaratildi.

Biz ham bu fikrga qo'shilgan holda, tergov va surishtiruv jarayonlarida inson huquqlarini ishonchli himoya qilishga qaratilgan muhim islohot hisoblanishini hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatida qonuniylik va protsessual adolat prinsiplari kuchaytirilganligini qo'shimcha qolmoqchimiz. Natijada esa, huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati insonparvar huquqiy davlat talablariga moslashtirilganligini ko'rishimiz mumkin. Ayniqsa, qiynoqlar, noqonuniy hibs va protsessual bosimlarga qarshi huquqiy kafolatlarning kuchaytirilishi huquqni muhofaza qilish tizimining demokratik asoslarda qayta qurilayotganini ko'rsatadi. Sud nazoratining kuchayishi ham ushbu tizim faoliyati ustidan ta'sirchan huquqiy mexanizm sifatida namoyon bo'ldi.

Fikrimizcha, bu orqali huquqni muhofaza qiluvchi organlarning faoliyati faqat jazolash funksiyasi bilan emas, balki inson huquqlarini himoya qilish vazifasi bilan ham bog'langan. Shu tariqa mazkur organlarning konstitutsiyaviy maqomi va jamiyatdagi huquqiy mas'uliyati yangi mazmun bilan boyitildi.

M.X.Rustambayev esa, 2019-yil 9-yanvarda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5618-sonli "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni tubdan takomillashtirish tizimini tubdan isloh qilish to'g'risida"gi Farmonida belgilangan vazifalarni keltirish bilan birga, aholining huquqiy ongini va madaniyatini oshirish borasidagi ishlarning samaradorligini oshirish, ularning huquqiy bilimlarini yanada takomillashtirish maqsadida mamlakatimizdagi barcha oliy o'quv yurtlarida huquq kafedralarini tashkil etish, ularda huquq, konstitutsiyaviy huquq, inson huquqlari kabi fanlarni yuqori darajada o'qitishni

yo'lga qo'yish, tele va radiokanallarda inson huquqlariga oid turkum ko'rsatuvlar va dasturlarni muntazam yo'lga qo'yish hamda mamlakatimizdagi barcha pedagogika oliygohlarida yuridik fakultetlar tashkil etib, ularda yuridik-pedagogik kadrlarni tayyorlash zarurligini tushuntirishga harakat qiladi. B.H.G'iyosov Konstitutsiyada "ijtimoiy davlat" prinsipining mustahkamlanganligini 2023 yilgi islohotlarning eng muhim konseptual yangiliklaridan biri sifatida baholaydi. Uning fikricha, ijtimoiy davlat modeli:

- aholini ijtimoiy himoya qilish;
- munosib mehnat sharoitlarini yaratish;
- ta'lim va tibbiyot kafolatlarini kuchaytirish;
- ijtimoiy tenglikni ta'minlashga qaratilgan konstitutsiyaviy

mexanizmlarni mustahkamlaydi. U yana inson qadri va huquqiy hurmat tushunchalarini tahlil qilib, huquqiy hurmat deganda insonning o'z xatti-harakatlariga beradigan, qonun bilan tirtibga solingan axloqiy baho ekanligini tushuntiradi.

Bizningcha, B.H.G'iyosovning mazkur fikrlariga to'liq qo'shilish zarur. Chunki "ijtimoiy davlat" prinsipining Konstitutsiyada mustahkamlanishi faqat davlatning ijtimoiy funksiyalarini kengaytirishni emas, balki inson qadrini konstitutsiyaviy siyosatning markaziy obyektiga aylantirishni ham anglatadi. Chunki, huquqiy davlatni shakllantirish jarayonida insonning faqat huquqlarini bilishi emas, balki o'z xatti-harakatlariga nisbatan huquqiy va axloqiy mas'uliyat bilan yondashishi ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Parlamentning siyosiy mas'uliyati va hisobdorligi kuchayishi vakillik demokratiyasining rivojlanishiga xizmat qildi. Natijada Oliy Majlis davlat siyosatini shakllantirishda faol ishtirok etuvchi konstitutsiyaviy institut sifatida yangi bosqichga ko'tarildi. Bu borada A.A.Nuridullayev o'z mulohazalarini Prezidentlik instituti bilan ham bog'lashga harakat qiladi. Uning fikricha, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yildagi Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomalarida zamonaviy davlat boshqaruvi konsepsiyasining asosiy jihatlari ko'rsatib berilgan.

Jumladan, ushbu normada O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi Murojaatnomada belgilab berilgan ustuvor yo'nalishlarning huquqiy asoslarini mustahkamlash bo'yicha o'z faoliyatini yanada jonlantirishi, qonunchilikni xatlovdan o'tkazishi va aniqlangan huquqiy bo'shliqlarni to'ldirishga e'tiborni yanada kuchaytirishi hamda bu borada ta'sirchan parlament nazoratini amalga oshirishi muhim ahamiyat kasb etishi ko'rsatib o'tildi. Aytish mumkinki, Konstitutsiyaviy islohotlar parlament faoliyatining ochiqligi va xalqchilligini ta'minlashga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Qonunlarni jamoatchilik muhokamasi asosida qabul qilish, parlament eshituvlari va deputatlik so'rovlarining ahamiyatini oshirish orqali fuqarolarning davlat boshqaruvida ishtirok etish imkoniyatlari kengaydi. Xulosa o'rnida aynan mana shu asoslardan kelib chiqib, konstitutsiyaviy islohotlar davlat boshqaruviga o'z ta'sirini o'tkazganligini tasdiqlashimiz lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Inson Huquqlari Umumjahon Deklarasiyasi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining Rezolyutsiya 217 A (III) bilan 1948-yil 10-dekabrda qabul va e'lon qilingan // <https://constitution.uz/uz/pages/humanrights>
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, “Adolat” milliy huquqiy axborot tizimi, 2023 y. – B.13.
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 98-moddaning 3-qismi // <https://lex.uz/docs/6445145#6445874>
4. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Eski tahrir. 08.12.1992. 84-modda // <https://lex.uz/docs/-20596#-95685>
5. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 99-modda // <https://lex.uz/docs/6445145#6445940>
6. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, “Adolat” milliy huquqiy axborot tizimi, 2023 y. – B.91.
7. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 55 va 56-moddalar // <https://lex.uz/docs/6445145>
8. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi // <https://lex.uz/docs/6257288>

9. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi Kengashining 2024 yil 22-iyuldagi "Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga mahalliy davlat hokimiyati organlari faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi QL-1184-sonli O'zbekiston Respublikasi qonuni loyihasi haqidagi ("Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mahalliy davlat hokimiyatining konstitutsiyaviy asoslari takomillashtirilganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida") 4626-IV-son qarori // <https://lex.uz/ru/docs/7066562>
10. O'zbekiston Respublikasining 2022-yil 8-avgustdagi "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi qonuni // <https://lex.uz/uz/docs/-6145972>